



KRIMINALOMSORGEN

Nytt fra kriminalomsorgen

Direktoratsgruppens arbeid knyttet til «Riksrevisjonenes undersøkelse av helse-, opplærings- og velferdstjenester til innsatte i fengsel»

Line Wilberg og Helene Støversten, KDI



Prioriteringer i
justiskjeden



Digitalisert
verden



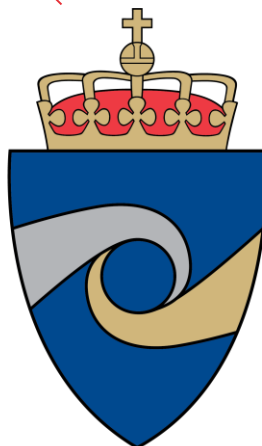
Redusert økonomisk
handlingsrom



Forventninger
fra domfelte og
samfunn



Urolig verden



KRIMINALOMSORGEN

Ambisiøs og retningsgivende strategi frem mot 2026



Mål som forteller hva som skal være tilstanden i 2026



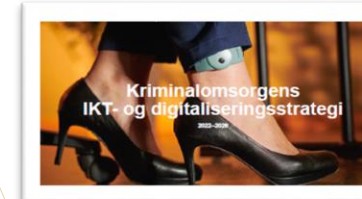
Sammenhengene mellom strategi og langtidsplan

Virksomhetsstrategi



Gir retning og mål for kriminalomsorgen og legger føringer for fag- og områdestrategier

Fag - og områdestrategier



Beskriver mål og tiltak for særskilte områder eller målgrupper

Langtidsplan



Beskriver prioriterte utviklingstiltak i strategiperioden

Kriminalomsorgens økonomiske situasjon

- Merforbruk i 2022 på 110 millioner, hvorav 100 dekket i nysalderingen av budsjettet (engangsbevilgning)
- Behov for å dekke inn et økte driftskostnader (energi, kost, lønn) på 170 – 200 mill. kroner i varig økt kostnadsnivå som må dekkes inn.
- Betydelig etterslep på investerings siden må tas i de kommende år
- Dvale/midlertidig stenging nødvendig for økonomisk balanse
- Øvrige sparetiltak knyttet til redusert overtid- og vikarbruk, reisekostnader, ansettelseskontroll, vakanser i perioder før nødvendige nyrekrutteringer, redusert kursvirksomhet, småsparingstiltak m.m.
- Den økonomiske situasjonen har konsekvenser kriminalomsorgens tilbakeføringsarbeid og tilretteleggerrolle.
- Det er ønskelig med systematiske tilbakemeldinger fra våre samarbeidspartnere hvordan dette eventuelt påvirker samarbeidet. Viktig for oss å kunne dokumentere.



Situasjonen for kvinner i fengsel

- Likestillings- og diskrimineringsombudets rapport «Lengst inne i fengselet – kvinnelige innsatte med behov for helsehjelp» (2021)
- Sivilombudet (2016) Kvinner i fengsel. En temarapport om kvinners soningsforhold
- Norsk institutt for menneskerettigheter årsrapport 2022*
- Kvinnehelseutvalget (NOU 2023:5) kap. 6.5.
- Sivilombudets besøk til Bredtveit mars 2023

Gjennomgående tema i rapportene

- Kvinner har dårligere forhold enn menn, i strid med internasjonale normer på området
- Isolasjon, utagering og psykisk helse – en ond sirkel
- En liten gruppe kvinner framstår som uønsket i systemet
- Kjønnrelaterte problemstillinger (skam, overgrep og angst)
- Selvskading, selvmordsforsøk, avvikende atferd, vold, utagering og trusler
- Atferden ofte møtt med isolasjon, utelukkelse eller tvangsmiddelbruk, noe som igjen fører til dårligere psykisk helse hos den innsatte



Hva gjør vi med det?

På kort sikt

- Omgjøring av Skien til kvinnefengsel, erstatter plasser på høysikkerhet ved Evje, Kragerø, Stavanger og Bergen
- Redusert belegg og økt bemanning ved Bredtveit
- Kompetansehevende tiltak

På lang sikt

- Plan til 15.6. om:
 - Bygg
 - Helsetiltak
 - Innhold og progresjon
 - Kompetanse og bemanning

Digital skole

- KDI samarbeider med Fylkesmannen i Hordaland omkring utviklingen av en ny og mer moderne IKT plattform for skolen i fengsel.
- Plattformen skal legge til rette for at skolen kan oppfylle krav til opplæring - samtidig som sikkerheten ivaretas på en bedre måte enn i dagens IKT-løsning. Digital skole er basert på skyteknologi (Microsoft Azure og Teams for Education).
- Digital skole skal piloteres i Agder fengsel, avdeling Mandal men er utsatt på grunn av utfordringer knyttet til personvern. Som mange her er kjent med, er personvern et sentralt tema for alle videregående skoler for tiden. Personvern er krevende også for digital skole prosjektet.
- KDI ser frem til å starte pilot. Erfaringene vi gjør oss legger grunnlaget for videreutviklingen av IKT løsningen for skolen i fengsel.

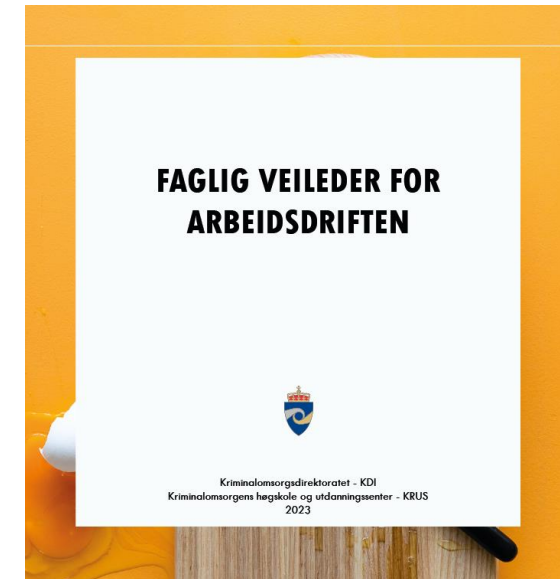
Kvalifisere gjennom å aktivisere

Målet er å utarbeide en veileder som bidrar til å profesjonalisere arbeidsdriften ved å samle kunnskapsfeltet som er relevant for samfunnsoppdraget om aktivisering og kvalifisering av innsatte.

Veilederen eies og utgis av KRUS, men er utviklet med faglig bistand fra KDI i samarbeid med nedfelt ressursgruppe.

Veilederen inneholder følgende hoveddeler:

- Verksbetjentens rolle og samfunnsoppdrag
- Sikkerhet i kriminalomsorgen og arbeidsdriften
- Kvalifisering, tilbakeføring og tverrsektorielt samarbeid
- Pedagogikk og læring
- Aktivisering, mestring og psykisk helse
- Produktutvikling, prissetting, salg og markedsføring
- Økonomi, faglige systemer og prissetting



Skolen er den viktigste samarbeidspartneren til arbeidsdriften.

Agenda

- Formål med Riksrevisjonens rapport
- Konklusjoner og anbefalinger
- Hvordan følger vi opp rapporten?





Riksrevisjonen har undersøkt fengsler

Hva er Riksrevisjonen?

Riksrevisjonen er Stortingets største og eldste kontrollorgan. Gjennom revisjon av regnskap og undersøkelser sjekker Riksrevisjonen hvordan *regjeringen* og *statsforvaltningen* gjør jobben sin.

Statsforvaltningen i Norge er statens utøvende makt. Kriminalomsorgen er en del av statsforvaltningen.

- Riksrevisjonen leverte i oktober i fjor en rapport til Stortinget om helse, opplærings- og velferdstjenester til innsatte i fengsel
- Justis- og beredskapsdepartementet ber kriminalomsorgen og forvaltningssamarbeidspartnere om å gi oppfølging av Riksrevisjonens rapport høy prioritet



Målet med Riksrevisjonens undersøkelse

Målet med Riksrevisjonens undersøkelse er å vurdere om innsatte i og løslatte fra fengsler mottar helse-, velferds- og utdanningstjenester tilpasset behovene og som fremmer tilbakeføring til samfunnet.





Hvordan har Riksrevisjonen jobbet?

Metoder

- Skriftlige spørsmål
- Mappegjennomgang
- Intervju i fengsler
- Intervju med departementene og direktoratene
- Dokumentanalyse av styringsdokumenter
- Dokumentanalyse av samarbeidsavtaler og rutiner
- Effektivitets- og produktivitetsanalyse

Riksrevisjonen har stilt spørsmål i brev til:

- Alle fengslene, rusavdelingene
- Alle helseavdelingene i alle kommuner, helseforetak med fengsler tannhelsetjenesten
- Alle de videregående skolene som har ansvar for fengselsundervisning og fylkeskommunene
- Alle NAV-veilederne i fengsler og NAV fylker

Høy svarprosent



Riksrevisor Karl Eirik Schjøtt-Pedersen

– Mange som blir løslatt står uten inntekt, arbeid og bolig og med større gjeld enn de hadde da soningen startet. Det er en forsømmelse både ovenfor den løslatte og samfunnet, sier riksrevisor Karl Eirik Schjøtt-Pedersen.



Riksrevisjonens konklusjoner

Kriminalomsorgen tilrettelegger ikke godt nok i tilbakeføringsarbeidet

- Kriminalomsorgens kartleggingspraksis er mangelfull
- Oppfølgingen av de innsattes behov er ikke satt i system
- Mange innsatte får ikke dekket behovene sine ved løslatelse
- Kriminalomsorgen tilrettelegger ikke godt nok for at de innsatte skal ha tilgang til forvaltningssamarbeidspartneres digitale løsninger

Det er mangler i tjenestetilbudet de innsatte har tilgang til

- Mange innsatte har ikke tilstrekkelig tilgang til hjelp fra NAV
- Innsatte med rusmiddelproblemer og psykiske lidelser får ikke fullgod tilgang til helsetjenester
- De innsattes tilgang til opplæringstjenester avhenger av hvor de gjennomfører straff
- Mange innsatte får ikke opparbeidet relevant kompetanse i arbeidsdriften



Bak hver konklusjon, flere funn

Ett eksempel:

Kriminalomsorgens kartleggingspraksis er mangelfull

9 prosent av de innsatte var registrert uten noen form for inntekstkartlegging

Over halvparten av de innsatte fikk ikke kartlagt sin situasjon med hensyn til økonomi, bolig og utdanning

Kun 32 prosent hadde fullført BRIK-kartlegging

Kartleggingene er i liten grad blitt delt med forvaltnings-samarbeids-partnerne

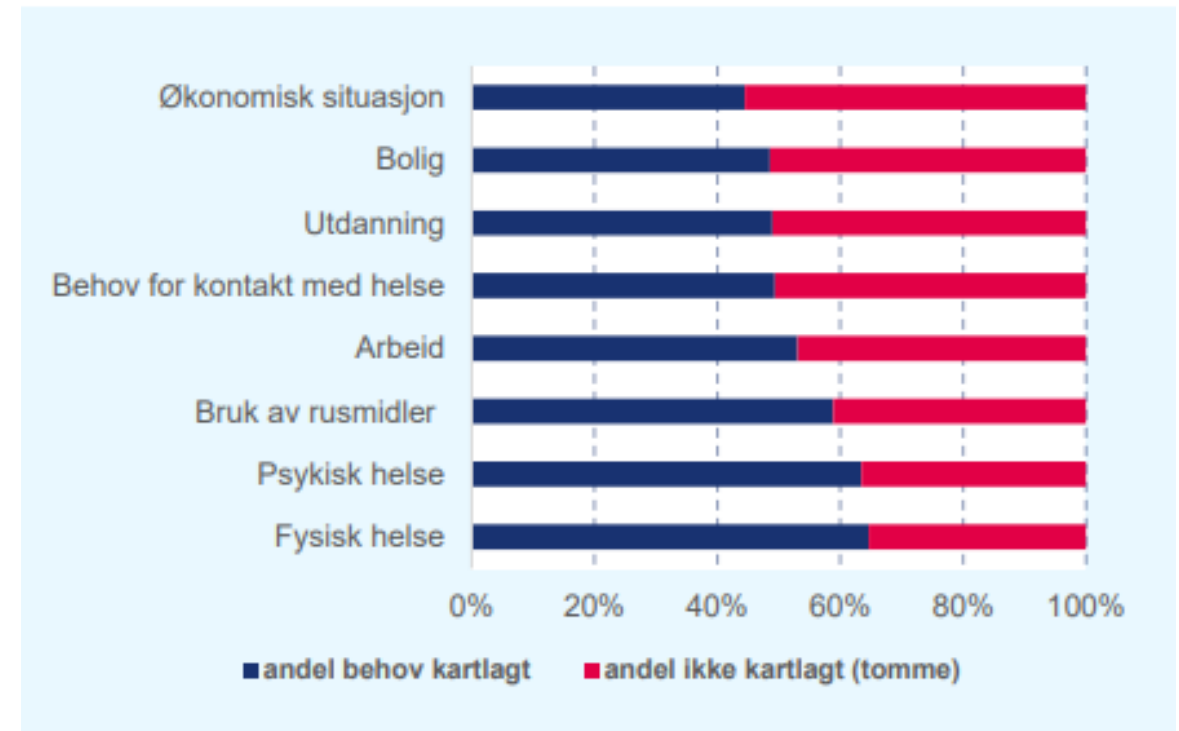
Dokumentasjon av kartlegginger blir ikke alltid arkivert. Ved overføringer til andre fengsler kartlegges samme på nytt



Kartlegging i innkomsstfasen

Over halvparten av de innsatte fikk ikke kartlagt sin situasjon med hensyn til økonomi, bolig og utdanning.

Andel innsatte som har fått kartlagt og registrert ulikebehov i innkomsstfasen





Det er mangler i tjenestetilbudet

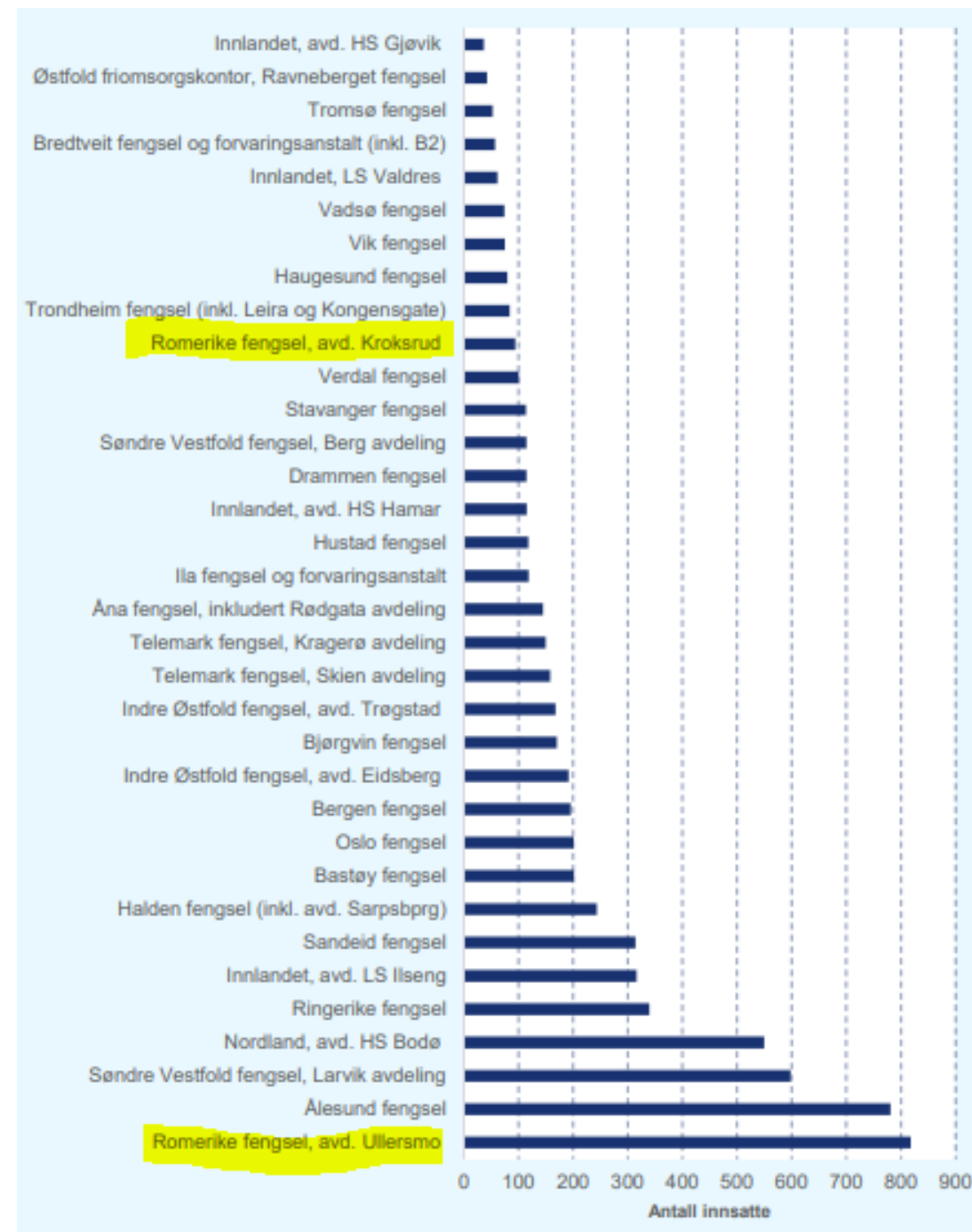
- Undersøkelsen viser at det er store forskjeller mellom fengslene når det gjelder hvilke tjenestetilbud de innsatte har tilgang til.
- Når forvaltningssamarbeidspartnerne er til stede i fengslet i begrenset tid, fører det til at det i stor grad er de mest akutte behovene som blir prioritert.

Mange innsatte har ikke tilstrekkelig tilgang til hjelp fra NAV

Undersøkelsen tyder på at det blir mye vanskeligere for den innsatte å komme i kontakt med sitt lokale NAV-kontor når NAV-veilederen er lite eller ikke til stede i fengslet.

Det kan medføre at den innsatte ikke får de arbeids- og velferdstjenestene vedkommende har behov for.

Figuren viser at det er store forskjeller mellom fengslene når det gjelder antall innsatte per årsverk for NAV-veiledere i fengsel.





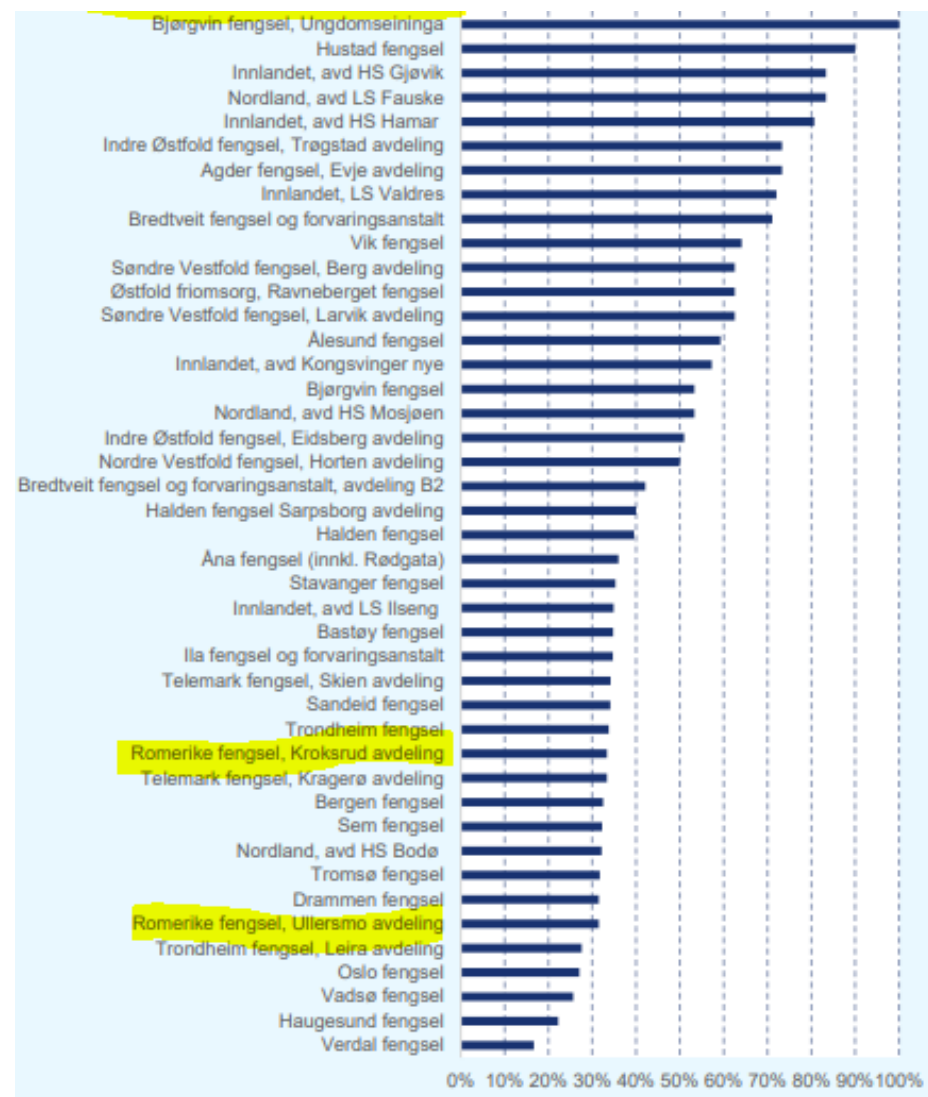
Innsatte med rusmiddelproblemer og psykiske lidelser

Riksrevisjonen mener at det er uheldig at innsatte med rusmiddelproblemer og psykiske lidelser risikerer å ikke få hjelp når de trenger det, siden behandlingstilbudet på disse områdene synes å være mindre enn behovet tyder på.

Ansatte fra både primær- og spesialisthelsetjenesten vurderer at

- de innsattes behov for behandling av somatiske lidelser i stor grad blir dekket
- behovet for behandling i mindre grad dekkes for innsatte med psykiske lidelser og rusmiddelproblemer.

De innsattes tilgang til opplæringstjenester avhenger av hvor de gjennomfører straff



Etter Riksrevisjonens mening kunne et bedre samarbeid mellom skolen og kriminalomsorgen bidratt til å styrke det yrkesfaglige tilbudet og gi flere lære plasser

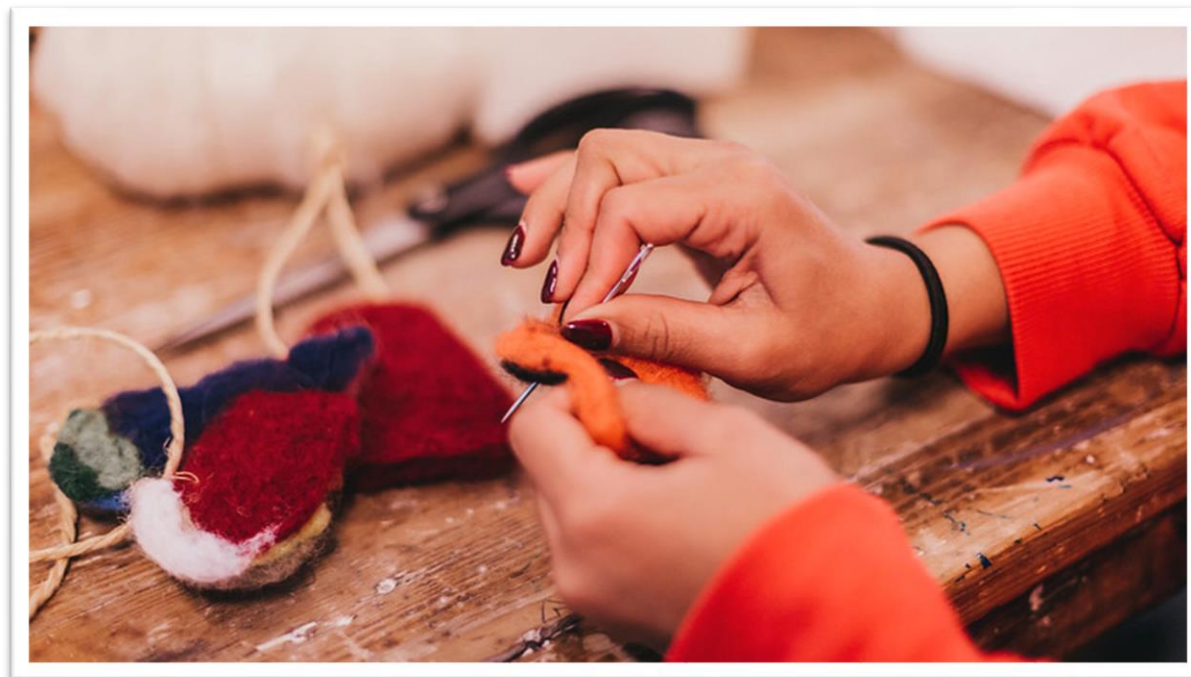
Undersøkelsen viser at stadig flere innsatte har fått tilgang til yrkesfaglig opplæring.

Samtidig viser undersøkelsen at få innsatte har hatt lærekontrakt, tatt fagprøve eller oppnådd svennebrev.

Mange innsatte får ikke opparbeidet relevant kompetanse i arbeidsdriften

Over 70 prosent av aktiviseringsdøgnene gjennomføres i kriminalomsorgens arbeidsdrift. Målet med arbeidsdriften er å gi innsatte bedre kvalifikasjoner for å arbeide etter løslatelse.

Men mange fengsler sysselsetter innsatte i tradisjonell verkstedsdrift, vedlikeholdsarbeid og skogbruk; i mange tilfeller gir ikke dette innsatte arbeidserfaring og kompetanseutvikling som er relevant for arbeidslivet.





Kriminalomsorgens tilretteleggingsrolle



- Samordning av tjenestetilbudet er lite systematisk
- Manglende rutiner for informasjonsdeling mellom kriminalomsorgen og forvaltningssamarbeidspartnerne
- Lite formalisert samarbeid og uklar ansvarsfordeling på lokalt og regionalt nivå
- Kriminalomsorgens manglende tilrettelegging for digitale løsninger

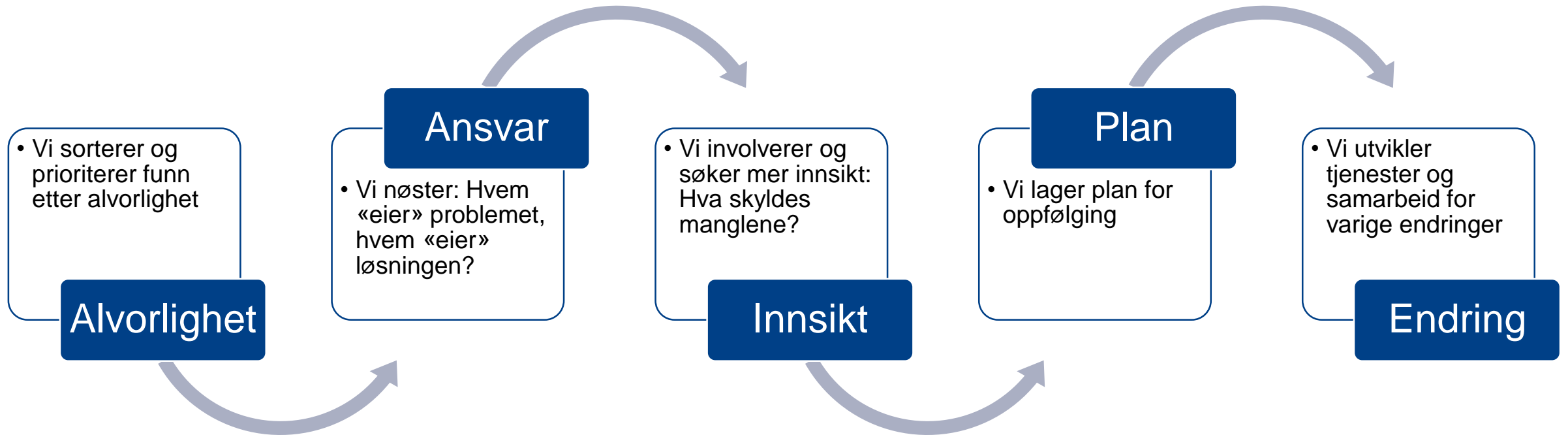
Grundig og godt kunnskapsgrunnlag!

Men...hva gjør vi?





Stegvis prosess





Styring i 2023

Flerårige dokumenter

Virksomhetsstrategi 2021 - 2026

- Gir retning og mål for kriminalomsorgen og legger føringer for fag- og områdestrategier

Fag- og områdestrategier

- Beskriver mål og tiltak for særskilte områder eller målgrupper

Langtidsplan

- Beskriver prioriterte utviklingstiltak i strategiperioden

Årlige dokumenter

Tildelingsbrev

- Det sentrale styringsdokumentet til KDI fra departementet. Brevet gir økonomiske rammer, prioriteringar, resultatmål og rapporteringskrav til kriminalomsorgen.

Disponeringsbrev

- Det sentrale styringsdokumentet til regionene fra KDI. Brevet bygger på tildelingsbrevet og de flerårige dokumentene.

Oppdragsbrev

- Det sentrale styringsdokumentet til enhetene fra regionene. Brevet bygger på disponeringsbrevet.



Helsedirektoratet



Husbanken



Utdannings-
direktoratet

Plan for oppfølging av Riksrevisjonens undersøkelse

Riksrevisjonens rapport

- Omforent direktoratsgruppe som fremmer 38 tiltak
- I hovedsak kontinuerlig forbedring, men også tiltak som skal fremme innovasjon på tvers av sektorer, herunder Stimulabsøknad



Eksempler på tiltak

Nytt rundskriv rundskriv/veileder om NAV/KDIs ansvar og regelverk
Revidering av samarbeidsavtale mellom NAV og kriminalomsorgen
Det arbeides med å forbedre interne prosesser i Arbeids- og velferdsetaten og det gis nye styringssignaler fra AV-dir i Mål og disponeringsbrev til NAV Fylke: NAV Fylke/Region må følge opp at NAV-veileder i fengsel er til stede i et omfang som er i tråd med intensjonen i inngåtte avtaler. For å bedre tilgjengeligheten bør det vurderes om NAV-kontorene skal ha en fast kontaktperson for kriminalomsorgen.
Nasjonal utrulling av selvbetjening for innsatte (OSS) <ul style="list-style-type: none">• Innsatte og samarbeidspartnere kan benytte seg av enkle tjenester som å sende forespørsler, motta melding, se kalender og booke møter i kalender• Utrede muligheter for, og konsekvenser av, tilgang til digitale tjenester i fengsel
SFVL, Vestland fylkeskommune og KDI arbeider sammen for å prøve ut en ny oppgradert plattform for opplæring innenfor kriminalomsorgen slik at den tilfredsstiller kravene i læreplanverket samtidig som sikkerhetsbehovet til kriminalomsorgen blir ivaretatt. En pilot prøves ut våren 2023.
Utarbeide nasjonal standard for beskrivelser av attester fra arbeidsplasser i arbeidsdriften (påstartet arbeid).
Etablere en felles arbeidsgruppe med mål om å komme med anbefalinger for hvordan skole og kriminalomsorgen best mulig kan dra nytte av nye muligheter med modulisert fagopplæring for voksne (modulene er i stor grad tilrettelagt for voksne i arbeid). Modulisert fagopplæring blir fullt ut en realitet og «nye normal for voksenopplæringen» i 2024 og 2025.
Utrede framtidig organisering og innretning av arbeidsdrift og samarbeid skole.
Utvikle faglig veileder for arbeidsdriften (KDI/KRUS)
Kunnskapsutvikling hos verksbetjenter om tilbakeførings- og kvalifiseringsarbeid med innsatte
Individuell plan og koordinator er et eget tema i revidert veileder for kommunale Helse- og omsorgstjenester og det legges opp til kurs i bruk av IP for innsatte.
I revidert veileder for fylkeskommunale tannhelsetjenester er forebyggende tannbehandling beskrevet nærmere
Tydeliggjøre tilretteleggerrollen til kriminalomsorgen og roller og ansvar i tilbakeføringsarbeidet

Nytt rundskriv om NAV/KDIs ansvar og regelverk

Etablere arbeidsgruppe - hvordan skole og kriminalomsorgen best mulig kan dra nytte av nye muligheter med modulisert fagopplæring for voksne

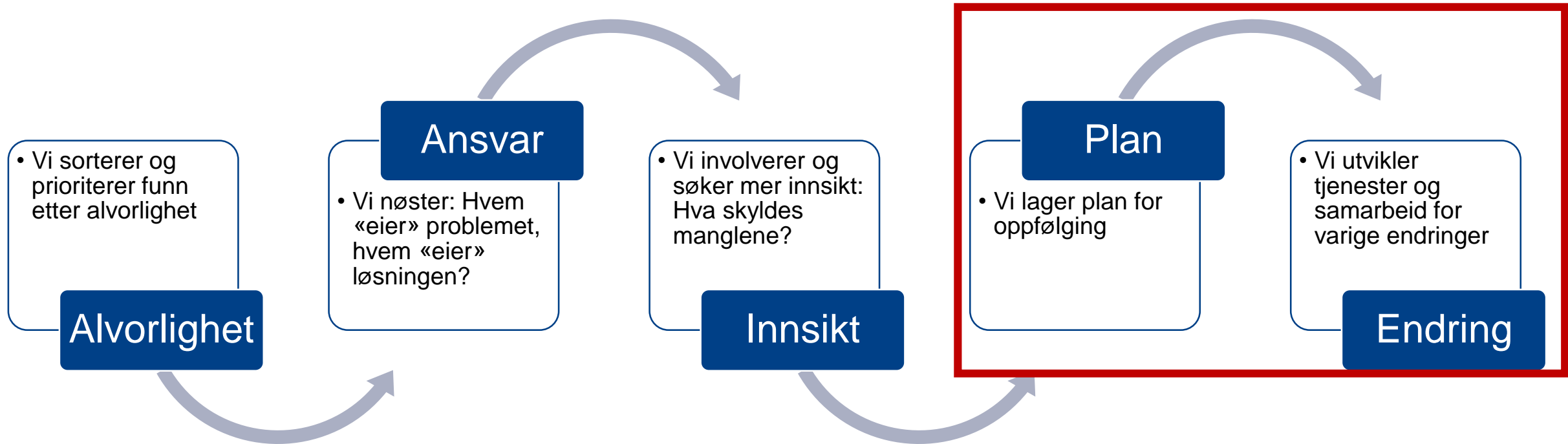
Utvikle faglig veileder for arbeidsdriften

Utrede framtidig organisering og innretning av arbeidsdrift og samarbeid skole

Tydeliggjøre tilretteleggerrollen til kriminalomsorgen



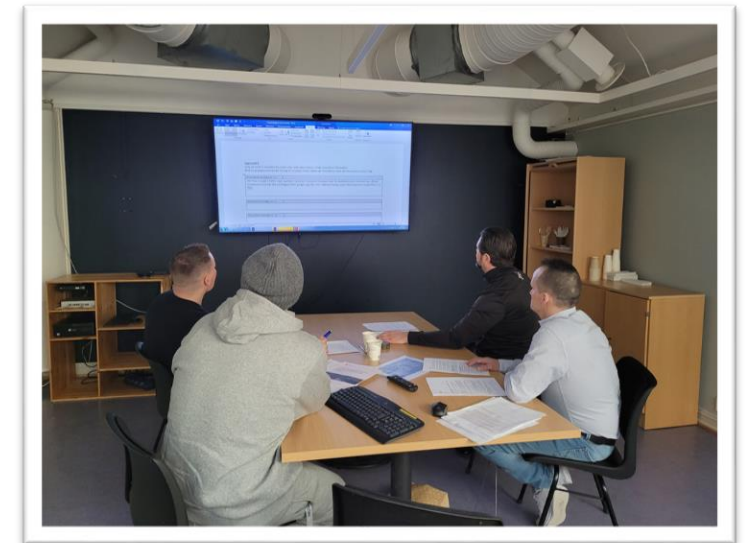
Stegvis prosess





Kriminalomsorgen

Involvering



Det er gjennomført gruppesamtaler med ansatte og innsatte/domfelte ved alle enheter i kriminalomsorgen.
Nå jobbes det med en rapport basert på 140 gruppesamtaler.

Levekårsproblemer – et alvorlig bakteppe

Statistisk sentralbyrå (2014):

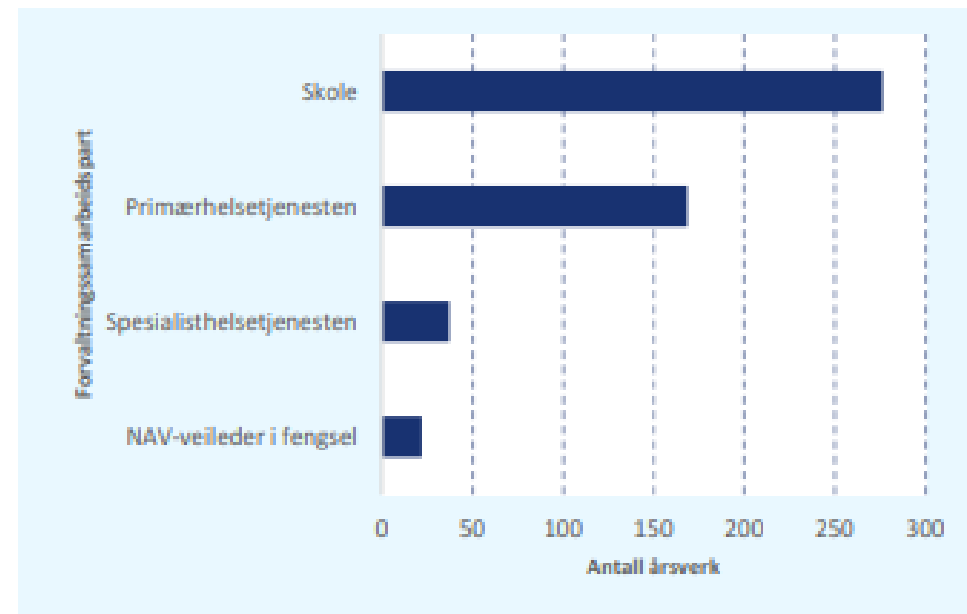
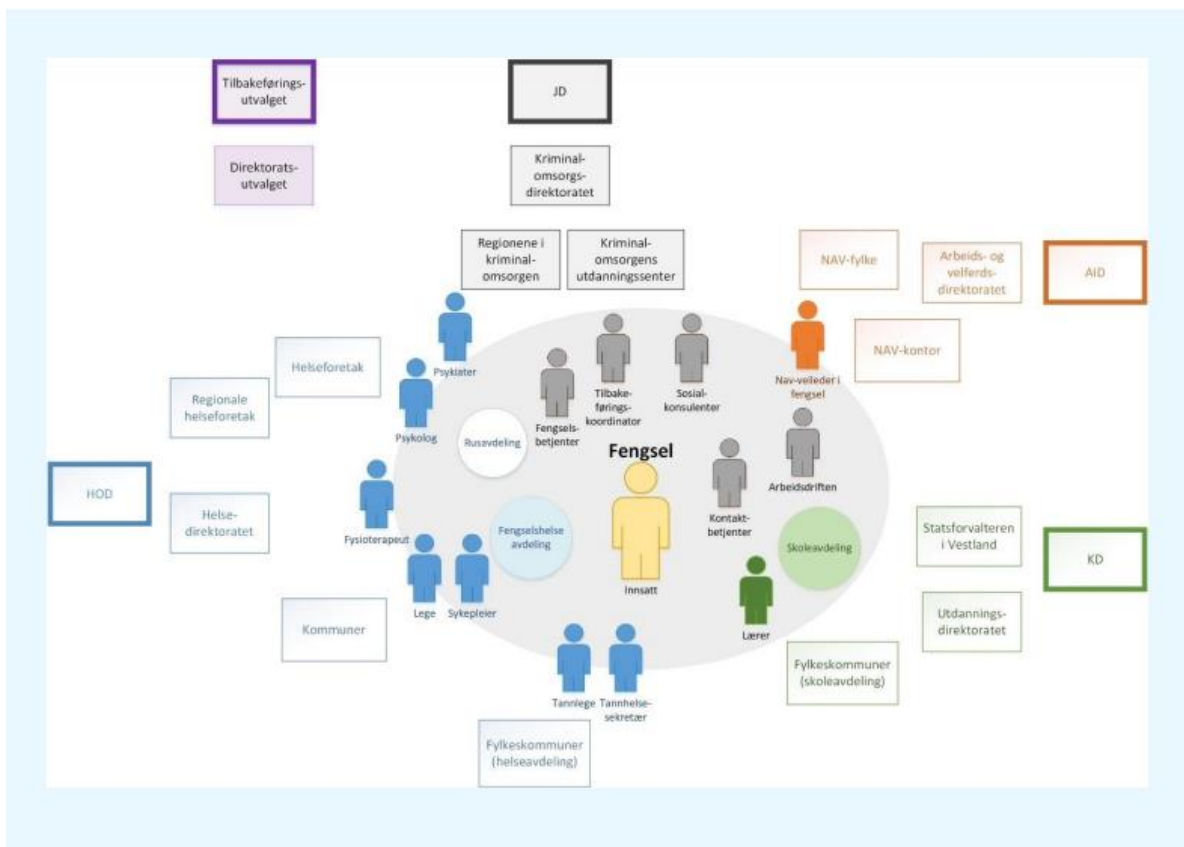
- 44 prosent manglet bolig ved løslatelse
- 58 prosent var ikke i jobb
- 40 prosent opplevde at de ikke hadde nok penger for å klare seg.
- Mange som ikke har fullført grunnskoleopplæring eller videregående

En landsdekkende undersøkelse av innsattes psykiske helse (2014)

- fant at 92 prosent hadde psykiske lidelser eller personlighetsforstyrrelser
- opptil halvparten av de innsatte hadde et daglig inntak av rusmidler de siste seks månedene før de ble innsatt



Fengsel: Mange aktører, høy kompleksitet



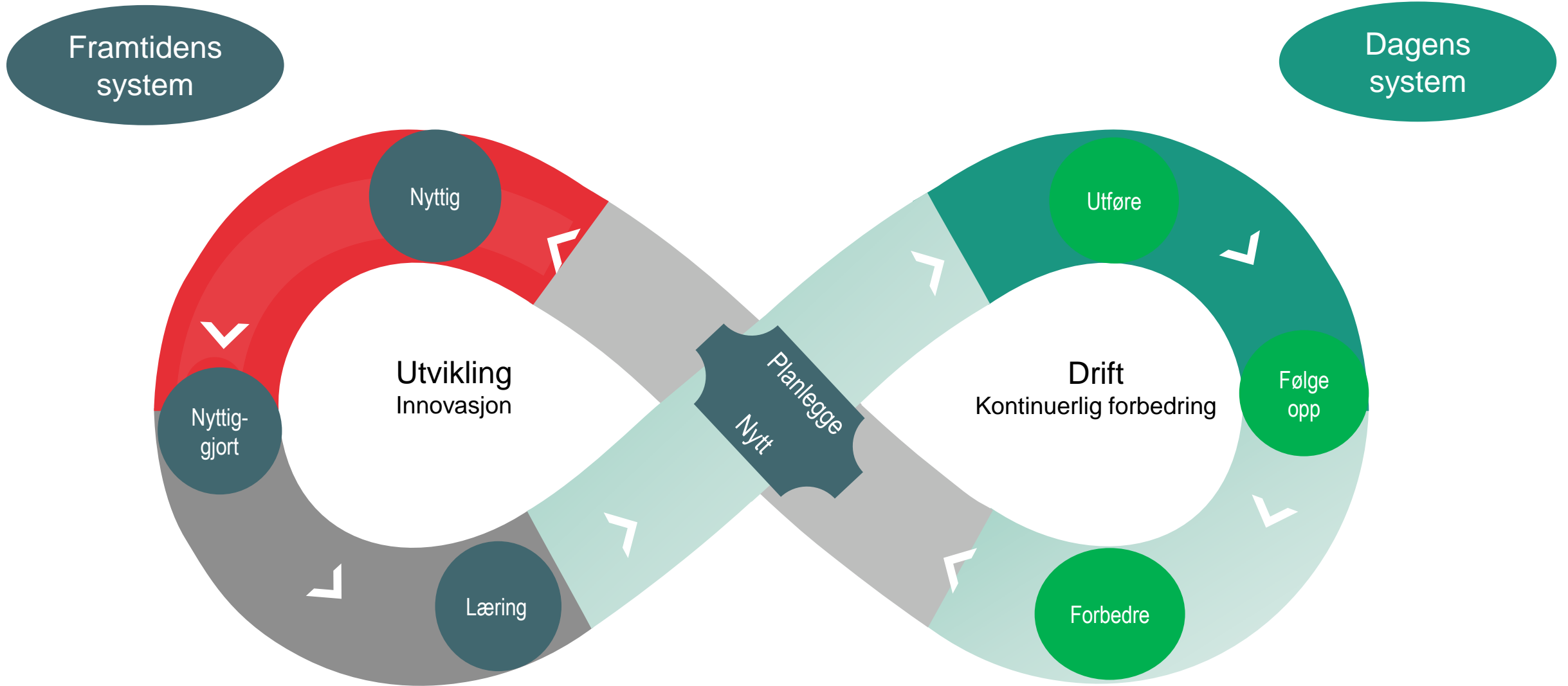
Figuren over viser at skolen har 276 årsverk i fengslene, at primærhelsetjenesten har 168, at spesialist-helsetjenesten har 37 og at NAV-veiledere i fengsel er representert med 22.



Gjenstridige problemer

- Gjenstridige problemer er komplekse, unndrar seg enkle eller lett definerbare løsninger, og spenner over organisatoriske grenser, forvaltningsområder og hierarkiske nivåer.
- Felles for disse utfordringene, som er gjenstridige problemer, er at de går på tvers av departementer, politiske sektorer og forvaltningsnivåer.

Den krevende balansen mellom drift, kontinuerlig forbedring og utvikling



Verdiskaping for domfelte, ansatte og samfunn



Riksrevisjonen om kunnskap og samordning

Kunnskap

For lite kunnskap hos departementer og etater om innsattes behov gjør det vanskelig å utvikle gode tjenester til innsatte

Jfr. pkt. 6.3.1

Samordning

Få felles prioriteringer og lite samordning av virkemiddelbruk

Jfr. 6.3.2

Kilde: Riksrevisjonen, Dokument 3:4 (2022–2023)

Direktoratsgruppen ønsker en departementsforankret, tverrsektoriell fremsynsprosess for en mer fremtidsrettet og samordnet innsats rundt domfelte

A man with a goatee and glasses, wearing a red hoodie and blue gloves, is painting a wall blue with a roller. The wall is partially covered in blue paint, and the man is looking towards the camera. The background is white.

**Et godt liv med mindre
risiko for ny kriminalitet**